

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Bakalářská práce

Politický systém rentiérských států – Kuvajt

Veronika Kubičková

Plzeň 2015

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Katedra politologie a mezinárodních vztahů

Studijní program Politologie

Studijní obor Politologie

Bakalářská práce

Politický systém rentiérských států - Kuvajt

Veronika Kubičková

Vedoucí práce:

PhDr. Martina Ponížilová Ph.D

Katedra politologie a mezinárodních vztahů

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2015

Prohlašuji, že jsem práci zpracovala samostatně a použila jen uvedených pramenů a literatury.

Plzeň, duben 2015

.....

Na tomto místě bych ráda poděkovala PhDr. Martině Ponížilové Ph.D za odborné vedení, cenné rady, laskavost a vstřícnost v průběhu celé mé práce.

Obsah

1 Úvod	6
2 Vymezení pojmů	10
2. 1 Renta	11
2. 2 Teorie rentiérského státu	14
3 Korelace ropného bohatství a absence demokracie	17
4 Kuvajt	19
4. 1 Kuvajt jako rentiérský stát	20
4. 2 Historicko politické pozadí Kuvajtu	22
4. 3 Politický systém Kuvajtu	24
5 Arabské jaro	27
5. 1 Průběh protestů v Kuvajtu	30
6 Závěr	35
7 Seznam použitých zdrojů	38
8 Resumé	41

1 Úvod

V roce 2010 se na protest proti ubohým životním podmínkám upálil tuniský prodavač, Muhamad Buazízí, který tímto činem odstartoval vlnu nepokojů a demonstrací, které probíhaly ve většině států v oblasti Blízkého východu. Jednotlivé příčiny a motivy, které protesty odstartovaly, se stát od státu lišily. Většinou je spojovala masová nespokojenost obyvatelstva, které protestovalo proti špatným životním podmínkám, chudobě, vysoké nezaměstnanosti a proti zkorumpovaným autoritářským a často represivním režimům. Tato frustrace a dlouhodobá nespokojenost lidí s politickými strukturami byla příčinou toho, že lidé vyšli do ulic a volali po změně režimu.

Série protestů a demonstrací, souhrnně označována jako *arabské jaro*, vypukla na přelomu roku 2010/ 2011 v Tunisku a odtud se dále šířila po dalších státech severní Afriky (Alžírsko, Libye, Egypt) a pak dále pronikla i do oblasti Arabského poloostrova (Jordánsko, Jemen a ropné monarchie) a jihozápadní Asie (Sýrie). V každém státě probíhaly nepokoje jiným způsobem, někde přerostly i v občanskou válku (Libye, Sýrie). Ta, která vypukla v Sýrii, trvá dodnes.

Tato bakalářská práce se zabývá politickým systémem rentiérských států, kde konkrétně budu sledovat případ Kuvajtu. Kuvajt je malý, ale nesmírně bohatý stát při pobřeží Perského zálivu. Stejně jako pro ostatní ropné monarchie i pro Kuvajt platí, že hlavní státní zisky plynou z těžby ropy a zemního plynu. O těžbu ropy se v tomto emirátu stará firma *Kuwait Petroleum Corporation*, která byla založena v roce 1980 a aktivně se podílí na všech aspektech ropného a plynárenského průmyslu. Ropa má pro Kuvajt obrovský význam. Právě díky této komoditě se stal Kuvajt velmi bohatým a vlivným státem, který má velmi dobré vztahy se Západem. S ropou význam tohoto emirátu roste i padá¹.

Cílem předkládané bakalářské práce je zmapovat dopady protestů Arabského jara na politický systém Kuvajtu. Výzkumná otázka, na kterou se budeme snažit nalézt odpověď zní, zda zapříčinily protesty *arabského jara* nějaké změny v politickém systému Kuvajtu. Pro psaní této práce jsem si zvolila metodu jednopřípadové studie, kde kombinuji empiricko – analytický přístup. Tuto metodu jsem si vybrala hlavně z toho důvodu, že se v celé práci zabývám pouze jedním vybraným případem a to Kuvajtem.

---

¹ KPC [nedatováno]. *KPC at a glance*, (<http://www.kpc.com.kw/AboutKPC/KPCatGlance/default.aspx>, 1. 3. 2014).

Tato bakalářská práce je obsahově strukturovaná do teoretické a praktické části. Po úvodu, který má za úkol zavést čtenáře do dané problematiky, následuje část teoretická, jež se skládá ze tří kapitol a podkapitol. Pátá kapitola je praktická a věnuje se konkrétním dopadům *arabského jara* v Kuvajtu. Závěrečná část je syntézou předešlého textu, kde bude zodpovězena výzkumná otázka.

Znalost a porozumění tohoto termínu je dle mého názoru velmi důležitou součástí celé problematiky rentiérských států. Z tohoto důvodu jsem přistoupila v tomto odstavci k jejich definici. Kuvajt, stejně jako ostatní ropné monarchie v Perském zálivu je označován jako rentiérský stát právě kvůli obrovským příjmům, které jsou generované z ropy. Proto se v této kapitole zabývám vysvětlením, v čem spočívají principy rentiérského státu a jaké jsou zvláštnosti a specifika politického systému tohoto typu státu. V následující kapitole se budu zabírat samotným politickým systémem Kuvajtu od získání nezávislosti v roce 1961. V této části provedu deskripci jednotlivých složek moci, přičemž nejprve představím zákonodárnou moc. Ta je v Kuvajtu reprezentována jednokomorovým parlamentem (Národní shromáždění, ar. *Madžlis al – umma*), který začal fungovat krátce po získání nezávislosti v roce 1963. Přestože je parlament v Kuvajtu označován za relativně politicky silné těleso, ve srovnání s ostatními parlamenty v zemích Zálivu, není zcela nezávislým rozhodovacím orgánem. Poslední slovo totiž závisí vždy na emírovi, který současně disponuje i právem veta a může tedy odmítnout jakýkoliv návrh.

Dále se budu věnovat moci výkonné, kde je ústřední postavou emír. Posledním typem moci je moc soudní. Tady stručně nastíním základní principy ústavního a právního pořádku v Kuvajtu. V popisné části druhé kapitoly se budu věnovat vládnoucí kuvajtské dynastii *Ál Sabáh*. Zde stručně nastíním historii vládnoucího panovnického rodu a představím jeho dvě rodové větve – *Ál Džábir* a *Ál Sálím*. Rodová linie *Ál Sálím* je početně menší než druhá linie, tudíž má i menší zastoupení ve vládě. Tato rodinná rozvětvenost je často zdrojem různých intrik a vnitřních sporů o moc. V závěru této kapitoly zmíním roli bezpečnostních a silových složek, které zasahovaly jako „pořádková“ policie při demonstracích v Kuvajtu.

Čtvrtá a závěrečná kapitola pojednává o vlně protestů a demonstrací, které začaly v roce 2010 v Tunisku a postupně se rozšířily do dalších zemí severní Afriky, Arabského poloostrova a jihozápadní Asie. Tato série nepokojů, protestů a demonstrací je dnes známá pod souhrnným označením *arabské jaro*. Ve zmíněném oddíle se budu věnovat fenoménu arabského jara hlavně v souvislosti s protesty, které vypukly v Kuvajtu. Zde objasním, jaké

byly příčiny pro vypuknutí nepokojů, jakým způsobem se projevily a jaký vliv (jestli nějaký) měly na politický systém tohoto emirátu. Finálním výstupem této práce by tedy mělo být zjištění, zda se protesty arabského jara nějakým způsobem projevily na politickém systému Kuvajtu a pokud ne, proč tomu tak bylo. Závěr práce je syntézou předešlého textu a díky té můžeme dojít k zodpovězení výzkumné otázky.

Co se týče použité literatury a zdrojů, lze ji rozdělit na několik oblastí. V první části pracuji převážně s literaturou, která se věnuje vysvětlení renty. Jsou to díla *Pojednání o podstatě a původu bohatství národů* od Adama Smitha a *Zásady politické ekonomie a zdanění* od Davida Ricarda. V další části práce se jedná hlavně o zdroje, které se převážně zabývají vysvětlením rentiérského státu. Tento fenomén byl poprvé prostudován Hosseinem Mahdavym v roce 1970. Další stěžejní práce, která popsala fenomén rentiérského státu, je dílo *The Rentier state* od dvojice autorů Giacoma Lucianiho a Hazema Beblawiho. Ti svou knihu vydali v roce 1987 a hodně se v ní věnují problematice rentiérských států a přímo uvádějí, jakými charakteristikami musí disponovat stát, aby se mohl identifikovat jako rentiérský. V kapitole, kde se zabývám korelací ropného bohatství a absencí demokracie na Blízkém východě vycházím především z práce *Does Oil Hinder Democracy*, vydané v roce 2005 Michaelem Rossem. Co se týče dostupných zdrojů a literatury, zaměřujících se na problematiku rentiérského státu, jsem byla ve výsledku velmi mile překvapena. Zpracovaných článků je na toto téma dost, takže o zdroje nebyla v tomto případě nouze.

Co se týče české literatury, zabývající se například historicko politickým formováním států Blízkého východu, mohu určitě vyzdvihnout publikaci *Panregiony ve 21. století* od Ladislava Cabady a Davida Šance a *Kmeny a klany v arabské politice* od Eduarda Gombára.

Pro účely poslední kapitoly jsem pak využila převážně internetové zdroje – například různé novinové texty a články z odborných databází. Zvolený výběr literatury odráží aktuálnost zkoumaného tématu, pro jehož zpracování není možné vycházet pouze z tištěné literatury.

Poznámka k transkripci

Předkládaná bakalářská práce se zabývá tématem z Blízkého východu. V těchto zemích je většinou úředním jazykem arabština, která je charakteristická odlišným typem písma než latinka. Proto bylo nutné různé přepisy arabských jmen sjednotit pro účely naší práce. Aby se čtenář lépe orientoval v textu, je zde použita zjednodušená transkripce. To znamená, že není

rozlišováno mezi znělou a neznělou hláskou (například jak znělé, tak i emfatické h se přepisuje jako h). Výjimečný případ tvoří pouze souhláska ajn, která je zde přepisována jako c s horním indexem (°). Ráz neboli tzv. hamza, je uváděna jako ´. U vlastních jmen a různých pojmenování jsem použila ustálenou českou transkripci (například Kuvajt místo al-Kuwait).

2 Vymezení pojmů

Pro pochopení celé problematiky rentiérského státu je důležitá znalost a chápání základních pojmů jako je renta nebo rentiérský stát. Z tohoto důvodu jsem přistoupila k definici těchto základních pojmů. Termínu renty se v minulosti věnovala celá řada autorů. Jejich pohled na problém renty se liší v závislosti na tom, do jaké ekonomické školy se jednotliví autoři řadí. Pro svou práci jsem vybrala a použila definici tří autorů, kteří se tímto problémem ve svých dílech zabývali. Jedná se o Adama Smithe, Davida Ricarda a Johna Stuarta Milla. Všichni zmínění autoři se ve svých pracích velmi podrobně zaobírají problémem renty a jejich teorie na sebe vzájemně navazují.

V další části první kapitoly nastíním problematiku koncepce rentiérského státu. Zde se především zabývám vlastnostmi, které jsou pro rentiérský stát charakteristické a díky nimž takové státy můžeme označit za rentiérské. Jako prvního popularizátora rentiérského státu zde uvádím Hosseina Mahdaviho, na jehož teorii rentiérského státu pak navazuje dvojice autorů Giacomo Luciani a Hazem Beblawi. Ti dávají této myšlence aktuální rozměr. V této části práce se především opírám o tvrzení Hosseina Mahdaviho a dále o teze Hazema Beblawihho a Giacoma Lucianihho, kteří myšlenku rentiérského státu detailně rozpracovali a rozšířili.

V poslední době se v akademickém prostředí diskutuje tvrzení, že ropa a demokracie nejdou dohromady, že nerostné bohatství vede k tomu, že země jsou méně demokratické. Na závěr kapitoly se tedy zabývám korelací mezi ropným bohatstvím a absencí demokracie v monarchiích Perského zálivu. Tímto fenoménem se zabývá Michael Ross ve své práci *Does Oil Hinder Democracy* z roku 2005. Přichází s myšlenkou, že existují tzv. tři kauzální mechanismy, pomocí kterých můžeme vysvětlovat spojení mezi ropným bohatstvím a autokratickou formou vlády. Korelací ropy a absencí demokracie se zabývám ve své práci proto, jelikož se snažím postihnout podstatu fungování politického systému rentiérského státu. Pomocí vysvětlení procesů a mechanismů, které v rentiérském státu probíhají, se snažím ukázat, že je tato kategorie států naprosto svébytným případem.

2. 1 Renta

V první části této kapitoly jsem se snažila vysvětlit pojem renta prostřednictvím prvního zvoleného autora, kterým je skotský osvícenec a ekonom Adam Smith.

Adam Smith ve svém díle *Pojednání o podstatě a původu bohatství národů* zaobírá vysvětlením renty. Vidí rentu jako výsledek existence monopolu vlastnictví. Princip renty vysvětluje na základě rozporu mezi mzdou a ziskem, jejichž výše přímo ovlivňuje cenu zboží, a rentou, která je naopak odvislá od ceny určité komodity. Smith ve svém díle rozebírá pozemkovou rentu, což je podle něj cena vyplácená za pronájem určitého území pro vlastní účely. Tato renta se podle něj odvozuje od nejvyšší ceny, kterou si člověk může dovolit zaplatit za užívání půdy. Renta je tedy produkt, který převyšuje to, co je nutné k úhradě běžného zisku majitele půdy. Jedná se o přebytek ceny nad náklady (Smith, 2001, 131 – 132). Smith poukazuje na skutečnost, že „se rentou z obdělávané půdy, jež poskytuje lidskou potravu, řídí i renta z většiny ostatní obdělávané půdy. Žádné plodiny nemohou dlouho vynášet méně, neboť pak by se půdy ihned využilo jinak. A jestliže ta nebo ona plodina vynáší obvykle rentu větší, je to proto, že rozsah půdy, která se dá upravit pro její pěstování, je příliš malý, aby mohl uspokojit účinnou poptávku“ (Smith, 2001, str. 144).

Adam Smith v závěru dodává, že „každé zlepšení stavu, ve kterém žije společnost, vede přímo nebo nepřímo k zvýšení skutečné pozemkové renty, k zvýšení skutečného bohatství majitele půdy a k zvýšení jeho schopnosti nakupovat práci jiných nebo její produkt“ (Smith, 2001, str. 222).

Pro Smithe bylo zemědělství více produktivní než manufaktury. Tvrdil, že každé rozšiřování zemědělství zvyšuje rentu přímo. Zemědělství je podle něj produktivnější a výnosnější, protože v sobě obsahuje „dvě síly“ – půdu a práci. Manufakturní výroba v sobě zahrnuje pouze jedinou sílu a tou je práce. Půda podle Adama Smithe pořád tvoří jednu z hlavních složek společnosti – vlastníky půdy. „Celý roční produkt půdy a práce každé země nebo, což je vlastně totéž, celá hodnota tohoto ročního produktu, rozpadá se přirozeně na tři složky: pozemkovou rentu, mzdu a zisk z kapitálu a představuje příjem tří různých stavů: lidí, kteří žijí z renty, k zvýšení skutečného bohatství majitele půdy a k zvýšení jeho schopnosti nakupovat práci jiných nebo její produkt“ (Smith, 2001, 222).

V další části této kapitoly pracuji s knihou *Zásady politické ekonomie a zdanění* od britského ekonoma holandského původu Davida Ricarda. Ten na svého předchůdce navazuje,

ale současně se dívá na jeho myšlenky kriticky a snaží se je zbavit nejasností a posunout je dále (Ricardo, 1956, 9). K nejlepším částem Ricardova díla patří stránky, které jsou věnovány vysvětlení teorie renty. Renta je podle něj ta část produktu půdy, která je pravidelně vyplácena majiteli určitého pozemku za to, že přenechává půdu pro účely někoho jiného. Ricardo tvrdí, že renta se tedy vždy platí za užívání půdy jen proto, že jí je omezené množství a že její kvalita je různá. Přichází s tvrzením, že se při zvyšování počtu obyvatelstva začíná obdělávat i půda, která není tolik kvalitní. Tím se ovšem navyšuje cena za pronájem více kvalitní půdy. David Ricardo o tom píše takto: „když se během vývoje společnosti začne obdělávat půda druhého stupně úrodnosti, ihned na půdě prvního stupně vznikne renta, a její výše bude záviset na rozdílu v jakosti těchto dvou druhů půdy“ (Ricardo, 1956, 58). Renta je tedy podle něj vázána na kvalitu obdělávané půdy. Ricardo nemluví pouze o pozemkové rentě, ale i o rentě, která je generovaná z příjmů z dolů. Pro vlastnictví dolů platí stejná pravidla jako u pozemků. Existují surovinová ložiska různé kvality. Některá jsou lépe umístěna a budou tedy více výnosná, než taková, která nejsou tak dobře situovaná. Dále výška renty souvisí s tím, jaká je hodnota dolované suroviny na trhu (Ricardo, 1956, 56). David Ricardo ve svém díle také vyložil pojem tzv. *diferenciální renty*. Ta pro něj znamená, že práce je jediným možným zdrojem hodnoty nejen průmyslových, ale i zemědělských produktů. Renta podle Ricarda představuje přebytek hodnoty výrobku nad mzdou a průměrným ziskem. Důrazně nesouhlasil s tvrzením, že sama příroda, bez jakékoliv práce vytváří v zemědělství jakýsi nadprodukt. Právě v tomto tvrzení tkví hlavní přínos Ricardovo teorie renty (Ricardo, 1956, 60). Obecně se tedy dá říci, že jak Adam Smith tak David Ricardo vidí rentu jako odměnu za vlastnictví přírodních zdrojů.

Dalším představitelem klasické ekonomické školy, který se ve svém díle zaobíral myšlenkou renty, byl anglický filozof a politický ekonom John Stuart Mill. Ten svoje ekonomické názory formuluje v reakci na díla Adama Smithe a Davida Ricarda a představuje tak dovršení klasické politické ekonomie v Anglii. John Stuart Mill, stejně jako Adam Smith, vidí rentu jako účinek monopolu vlastnictví. Na rozdíl od Ricarda není podle Milla výše renty vázána na kvalitu pronajímané půdy. Mill vidí rentu jako rozdíl mezi tržní cenou a výrobními náklady. Pokud existují na trhu stejné výrobky, které jsou ale vyrobeny s odlišnými náklady, pak je cena určena podle nejvyššího nákladu. Produkty s nejnižšími výdaji vytvářejí rozdíl mezi tržní cenou a použitými náklady. Tento rozdíl vnímá John Stuart Mill jako rentu. V této souvislosti hovoří Mill o rozdílu mezi zemědělstvím a průmyslem. V zemědělství platí, že

když klesají zisky, zvyšují se náklady. Naopak v průmyslu mají výrobci zájem na snížení tržní ceny a snížením nákladů získávají vyšší zisk².

---

² Kamil Fuchs, CSc., prof. Ing. Ján Lisý, Ph.D. [nedatováno]. John Stuart Mill – vyústění vývoje anglické klasické politické ekonomie. *Dějiny ekonomického myšlení. Od antického myšlení do marginalistické revoluce v ekonomii*. Dostupné z : <http://is.muni.cz/elportal/estud/esf/js08/dejiny/web/index.html>, 20.2 2014.

2. 2 Teorie rentiérského státu

Jako rentiérské státy se v politologii nebo v mezinárodních vztazích označují všechny ty státy, které většinu svých vnitrostátních příjmů odvozují od nějaké vysoce ceněné komodity. Nejčastěji se jedná o nerostné suroviny, ropu nebo zemní plyn. Odborníci tento fenomén často spojují s monarchiemi v oblasti Perského zálivu. Jedná se především o Saúdskou Arábii, Bahrajn, Katar a Kuvajt. Tyto státy můžeme označovat jako rentiérské, protože velkou část svých příjmů odvozují z prodeje ropy. Právě tyto výnosy z prodeje ropy zajišťují státům externí příjmy – rentu. Bez této komodity by se rentiérské státy jen těžko staly tak významnými hráči v regionu Blízký východ, jakými v současnosti bezesporu jsou. Právě tato surovina, někdy nazývána jako „černé zlato“, povýšila státy Perského zálivu na prosperující a velmi bohaté státy na Blízkém východě (Ross, 2001, 5). Díky své nenahraditelnosti a obrovské poptávce patří ropa mezi nejvíce ceněné komodity na světě. Díky tomu je i surovinou, jejíž těžba dokáže zajistit rentu vždy. Pokud se podíváme na ropná pole v oblasti Perského zálivu, tak zjistíme, že výdaje na těžbu ropy jsou mnohonásobně nižší, než výdaje na výrobní proces. Tudíž renta může představovat až 95% z konečné ceny (Beblawi, 1990, 83).

Prvním popularizátorem koncepce rentiérského státu byl v roce 1970 ekonom Hossein Mahdavi, který svou teorii demonstroval na případě Íránu za vlády dynastie Pahlaví. Podle něj můžeme jako rentiérský označovat takový stát, který stále přijímá velké částky formou externě generované renty. Hlavní výhodou státu, který disponuje ropným průmyslem, je podle Mahdaviho to, že příjmy z ropy umožňují státu vytvořit rozsáhlý systém veřejných výdajů, aniž by musel od občanů vybírat daně. Mahdavi obecně vysvětluje: „rentiérský stát je jednotka, která přejímá rentu od zahraničních osob, koncernů nebo vlád“³. Hossein Mahdavi se ve své práci zabýval obdobím 50. let, kdy íránský parlament odhlasoval znárodnění přírodních zdrojů, což fakticky znamenalo i znárodnění ropného průmyslu. Írán tak začal získávat příjmy z ropy v cizí měně, rentu (Mahdavi, 1970, 431).

Tématu rentiérských států se hodně věnovala také dvojice autorů Hazem Beblawi a Giacomo Luciani, kteří navázali a upravili definici rentiérského státu Hosseina Mahdaviho. Výše zmiňovaní autoři rozvinuli teorii rentiérského státu na základě zkoumání ekonomik

---

³Mahdavi, Hussein, The Patterns and Problems of Economic Development in Rentier States: „The case of Iran,“ in M. A. Cook, ed., *Studies in economic of the Middle East* (London: Oxford University Press, 1970), 428.

monarchií v Zálivu po prvním ropném šoku v roce 1973⁴. Nově definovali pojem „rentiérská ekonomika“. Ta je podle nich naprosto závislá na příjmech, jež jsou odvozené od prodeje této přírodní suroviny. Rentiérský stát pak označují jako subsystém rentiérské ekonomiky. Hlavním příjemcem renty je stát, který tak není závislý pouze na příjmech z domácí ekonomiky. Stát pak hraje prim v přerozdělování renty mezi obyvatelstvo. Přístup k rentě je zpřístupněn jen úzké skupině lidí. Podle dvojice autorů fungování tohoto systému inklinuje k vytváření rentiérské mentality, která podstatným způsobem ovlivňuje politiku i rozvoj (Luciani, Beblawi, eds., 1987, 11 – 12).

Hazem Beblawi a Giacomo Luciani definují čtyři charakteristické vlastnosti - kritéria, které by měl stát mít, aby se mohl nazývat jako rentiérský (Beblawi, 1990, 87 – 88):

1. Hospodářství státu musí být rentiérskou ekonomikou, tedy takovou, kde převládají příjmy, které jsou generované z renty.

2. Původ renty musí být externí. Příjmy z renty musí dominovat nad ostatními příjmy státu. Výše renty je tak silná, že stát necítí potřebu angažovat se nebo rozvíjet ostatní výrobní sektory.

3. Jen malý segment obyvatel rentiérského státu participuje na procesu získávání renty. Naopak velká část populace z renty čerpá a využívá ji ke svým potřebám.

4. Hlavním příjemcem renty musí být výhradně vláda. Příjmy, které vláda obdrží z utržené renty obrovsky posilují postavení vlády oproti občanům. Sama vláda pak distribuuje rentu směrem k veřejnosti podle svého uvážení.

Giacomo Luciani uvádí dva typy států podle toho, jak se jim daří naplňovat své rozpočty. Prvním druhem je alokační stát, který je ekvivalentem pro rentiérský stát. Taková země spoléhá na příjmy z utržené renty a je osvobozená od domácí ekonomiky. Rentiérské státy jsou alokativními státy, protože jejich vlády rozdělují příjmy z renty mezi obyvatelstvo podle vlastního uvážení. Luciani uvádí, že „příjmy ze zahraničí výrazně zlepšují schopnost

---

⁴ Jako první ropný šok, je označován rok 1973, kdy OPEC záměrně snížila těžbu ropy, aby její cenu mohla ovlivňovat ve svůj prospěch. Stalo se tak kvůli probíhající Jomkipurské válce. Bylo uvaleno embargo na dovoz ropy státům, které podporovaly Izrael. Jednalo se především o Spojené státy americké

státu koupit legitimitu prostřednictvím přidělování“⁵ (Luciani, 1990, 76). Alokativní státy nejsou závislé na příjmech, které utrží ze zdanění domácí ekonomiky, ale na zemích, kam exportují suroviny. Ropné monarchie v Perském zálivu jsou typicky alokativními státy. Vzhledem k ropným zásobám, které monarchie mají, je renta, kterou obdrží za její prodej tak vysoká, že nemusejí spoléhat na příjmy z domácí ekonomiky a jednotlivé vlády nemusejí příliš přemýšlet, jak s příjmy naložit. Kvůli vysokým ziskům z ropy jsou občané v ropných monarchiích kompletně zproštěni povinnosti platit daně. Tento luxus v podobě absence daní je také klasickým příkladem výdobytku rentiérského státu. Pojem občanství se tedy v takovémto státu stává opravdu finančně zajímavým vztahem mezi občanem a státem. Hazem Beblawi pak dodává, že „občanství je nejen efektivní vztah mezi občanem a jeho vlastní, ale je to především finanční vztah“ (Beblawi, 1990, 88). Rozdělení příjmů z ropy v podobě rozsáhlého sociálního státu, zproštění povinnosti platit daně a mnoho dalších výhod, které plynou z renty pro občany, je výsledkem toho, že renta se stává nástrojem, jak přimět obyvatelstvo, aby bylo loajální k režimu. Zrušení státních dávek nebo dokonce zbavení občanství je používáno jako prostředek proti těm, kteří se staví proti vládnoucí elitě (Gause, 1994, 73). Je tedy jasně zřetelné, že renta může mít dvojí účinek. Jednak dokáže občanům ropné monarchie zajistit vysoký životní standart, ale na druhou stranu je renta používána jako nástroj pro vynucení loajality a poslušnosti k režimu. Loajalita k režimu je tedy zajišťována prostřednictvím redistribuce prostředků.

Luciani na závěr uvádí, že mezi alokační státy můžeme zahrnout takové země, jejichž celkové příjmy jsou tvořeny nejméně 40% vývozu surovin a stejnou částí (tedy 40%) se projevují i v celkovém HDP. Druhým typem státu je podle Lucianiho tzv. výrobní stát. Ten je plně odkázaný na příjmy, které musí získat ze zdanění vlastního obyvatelstva, protože nedisponuje žádnou surovinou, žádným přírodním zdrojem, který by mu zajistil trvalý externí příjem v podobě renty. Stát nemá žádné vnější zdroje příjmů, musí se spoléhat pouze na výkonnost vlastní ekonomiky (Luciani, 1990, 71 – 72).

---

⁵ „Revenue from abroad dramatically improves the state’s ability to buy legitimacy through allocation and increases regime stability“ (Luciani, 1990, 76).

3 Korelace ropného bohatství a absence demokracie

Přírodní zdroje se zdají být spíše přínosem než nevýhodou. Příjmy z renty, které státu plynou, snižují daňovou zátěž. Občané rentiérského státu nemusejí platit za sociální služby a mají spoustu dalších výhod, které jim zajišťují vysokou životní úroveň, Avšak na akademické půdě je už delší dobu diskutován názor, že ropné bohatství může být spíše prokletím než požehnáním. Zastánci této myšlenky tvrdí, že na ropu bohaté státy mají mizivou šanci, aby se u nich uchytila myšlenka demokracie (Herb, 2005, 297).

Existuje korelace mezi ropným bohatstvím a absencí demokracie v ropných monarchiích? Je tvrzení, že ropa a demokracie nejdou dohromady pravdivé? Těmito otázkami se ve své práci *Does Oil Hinder Democracy* zabývá Michael Ross. Ross přichází s myšlenkou, že existují tzv. tři kauzální mechanismy, pomocí kterých můžeme vysvětlit spojení mezi ropným bohatstvím a autokratickou formou vlády. Jedná se o rentiérský efekt, efekt represe a efekt modernizace. Díky rentiérskému efektu používá režim nízké nebo žádné zdanění. To ve skutečnosti znamená, že si vláda prostřednictvím nezdanění svého obyvatelstva kupuje legitimitu a toleranci svého režimu. Dalším procesem, který se pod rentiérským efektem odehrává, je tzv. utrácení. Vládní režim má díky rentě takové příjmy, že může vynakládat značné příjmy na různé sociální programy, dávky a také má prostředky na to, aby utlumil nesouhlasné hlasy ze strany opozice. Posledním procesem, který probíhá v rámci rentiérského efektu, je tzv. skupinový efekt. Myšlenka skupinového efektu je založena na tom, že se vlády v ropných monarchiích snaží pomocí financí utlumit a zamezit formování různých sociálních skupin, které by mohly chtít participovat na politickém procesu země (Ross, 2005, 334). Druhým mechanismem, který brání demokracii je podle Rosse tzv. efekt represe. Jedná se o efekt, prostřednictvím kterého vlády budují své vnitřní bezpečnostní složky. Příjmy z renty se stávají nástrojem toho, jak držet demokratické tendence na uzdě pod hrozbou represí. Posledním mechanismem je podle Michaela Rosse efekt modernizační. Tento mechanismus vyvozuje Ross z teorie modernizace. Ta předpokládá, že sociální změny (profesní specializace, urbanizace, vyšší kvalita vzdělání) podporují demokratické procesy ve společnosti. Ross uvádí, že pokud ve společnosti absentují tyto společenské procesy, tak to brání v rozvoji demokracie (Ross, 2005, 336).

Michale Ross ve své práci potvrdil hypotézu, že ropné bohatství má negativní účinky na kvalitu demokracie. Toto tvrzení potvrdil, ale současně ho rozšířil o argument, že pokud se jedná o monarchie v Perském zálivu, měly bychom reflektovat i další okolnosti. Tyto státy

byly prakticky od získání nezávislosti autoritářské, nemají tedy žádnou zkušenost s demokratickou formou vlády. Když toto tvrzení vztáhneme konkrétně na případ Kuvajtu, tak zjistíme, že Kuvajt je autoritářským státem rovněž kvůli jiným faktorům, než pouze kvůli přítomnosti ropného bohatství a z něj plynoucí renty. Celkově se jedná o region s odlišnou kulturou a koloniální historií. Na základě výzkumu Michaela Rosse, můžeme potvrdit, že renta plynoucí z ropného bohatství, je v případě Kuvajtu jen další entitou, která posiluje absenci demokracie v Kuvajtu.

4 Kuvajt

Po předchozím teoretickém vymezení pojmu renta a charakteristice konceptu rentiérského státu se nyní budu zabývat Kuvajtem. Přesněji řečeno jeho politickým systémem. Pro získání ucelenějšího pohledu na povahu státu je třeba, aby se čtenáři seznámili s obecnými informacemi a s historií dané země. I z tohoto důvodu je krátký přehled minulých událostí nezbytný.

V první části se zabývám historicko politickým vývojem v Kuvajtu, kde věnuji pozornost okolnostem získání nezávislosti v roce 1961. V další podkapitole popisují samotný politický systém s jednotlivými složkami moci. Stejně jako pro ostatní monarchie v Zálivu, je i pro Kuvajt typická všudypřítomnost vládnoucích panovnických rodin. Poslední část druhé kapitoly je proto věnována dynastii *Ál Sabáh*, která se od 18. století etablovala v Kuvajtu.

4. 1 Kuvajt jako rentiéřský stát

Objevení ropy v Kuvajtu učinilo z chudého pouštního emirátu bohatý a prosperující stát. V Kuvajtu funguje vztah mezi občanem a vládou. Občané spoléhají na vládu a vláda spoléhá na příjmy z ropy (téměř 90 % všech příjmů v Kuvajtu pochází právě z prodeje této suroviny). Před objevením ropy byla země závislá na výběru daní od lidí (Crystal, 1995, 47). Éra ropy v Kuvajtu nastoupila mezi dvěma světovými válkami. V roce 1934 získala Kuwait Oil Co. koncesi na těžbu ropy. O dva roky později, tedy v roce 1936 byly zahájeny hloubkové vrty. Ropa a z ní plynoucí bohatství, které do Kuvajtu přišlo, osvobodilo vládcce od historické závislosti na obchodních rodinách. Do té doby, než byla v Kuvajtu objevena ropa, byla vládnoucí dynastie *Ál Sabáh* dotována a podporována ze strany bohatých obchodnických klanů (Gombár, 2004, 67 – 69).

Ropné bohatství v Kuvajtu změnilo charakter a povahu země. Obrovské příjmy generované z ropy zaručily Kuvajtu přísun stálého příjmu – renty. Díky této rentě se mohl v zemi vyvinout velmi slušný distribuční systém výhod. Od počátku roku 1950 vláda investovala do infrastruktury, hospodářství, sociálních programů atd. Všechny tyto investice měly za cíl zlepšit sociální podmínky a celkovou úroveň v Kuvajtu (Ismael, 1993, 135). Další oblastí kam peníze z ropy putovaly, byla výstavba škol. Tímto krokem chtěla vláda zlepšit gramotnost tehdy převážně nevzdělaného obyvatelstva (Al-Sabah 1980, 57 -58). Vzdělání v Kuvajtu není zpoplatněno. Pro vysokoškolské studenty je navíc zdarma zajištěna strava, ubytování, doprava, vybavení i exkurze. Výdaje na vzdělávání jsou v Kuvajtu velmi vysoké. Podle výše zmíněného je jasné, že Kuvajt je velmi štedrým tvůrcem sociálního zabezpečení (Crystal, 1995, 57).

Dalšími kategoriemi, kam plynou příjmy z renty, jsou zdravotnictví a průmysl. Zdravotnictví, stejně jako vzdělávání není v Kuvajtu zpoplatněno (Crystal, 1992, 62). Kromě těchto štedrých sociálních programů se hodně investuje i do rozvoje průmyslu a infrastruktury. Pomocí ropných příjmů se financovali nové silnice, přístavy a letiště, což bylo velmi důležitou spojkou pro budoucí růst ekonomické aktivity země (Al-Sabah, 110 – 111).

Podle dvojice autorů fungování tohoto systému inklinuje k vytváření rentiéřské mentality, která podstatným způsobem ovlivňuje politiku i rozvoj (Luciani, Beblawi, eds., 1987, 11 – 12).

Podle Hazema Beblawiho a Giacoma Lucianiho existují čtyři charakteristické vlastnosti - kritéria, kterými by měl disponovat rentiérský stát (Beblawi, 1990, 87 – 88):

1. Hospodářství státu musí být rentiérskou ekonomikou, tedy takovou, kde převládají příjmy, které jsou generované z renty.

2. Původ renty musí být externí. Příjmy z renty musí dominovat nad ostatními příjmy státu. Výše renty je tak silná, že stát necítí potřebu angažovat se nebo rozvíjet ostatní výrobní sektory.

3. Jen malý segment obyvatel rentiérského státu participuje na procesu získávání renty. Naopak velká část populace z renty čerpá a využívá ji ke svým potřebám.

4. Hlavním příjemcem renty musí být výhradně vláda. Příjmy, které vláda obdrží z utržené renty obrovsky posilují postavení vlády oproti občanům. Sama vláda pak distribuuje rentu směrem k veřejnosti podle svého uvážení.

Na základě výše zmíněných znaků lze Kuvajt zařadit mezi rentiérské státy. Ropné příjmy jsou základním kamenem ekonomiky v Kuvajtu a (tvoří až 90 % všech příjmů). Správa a distribuce nájemného se stává jednou z nejdůležitějších rolí vlády (Wessel, 1967).

4. 2 Historicko politické pozadí Kuvajtu

S oblastí Perského zálivu je neodmyslitelně spjat vztah Velké Británie, která začala svůj vliv v dané oblasti upevňovat už v průběhu 19. Století. Tehdy byla oblast Blízkého východu pro britské impérium významná zejména kvůli zabezpečení námořních cest do Britské Indie. Velká Británie se snažila udržovat mírové vztahy s místními šejchy, k čemuž patřilo i zakládání tzv. protektorátních smluv. Tyto dohody znamenaly, že Velká Británie měla možnost na území daného protektorátu zřizovat vlastní vojenské a námořní základny, dále měla dohled nad zahraniční politikou dané země a měla právo udělovat i povolení k těžbě ropy – tzv. ropné koncese (Ponížilová, 2011, 124). Naproti tomu místní vládcí získali garanci britské ochrany a společně s poskytnutím ochrany se Velká Británie zavazovala nezasahovat do domácí politiky jednotlivých států. Tento vzájemný vztah mezi státy Zálivu a Britským impériem byl ukončen na přelomu šedesátých a sedmdesátých let 20. století, kdy Velká Británie neměla dostatečné ekonomické zásoby na to, aby mohla držet a financovat vojenské síly ve státech Perského zálivu. Protože Velká Británie nebyla schopna dodržet své závazky, byla nucena se z této oblasti stáhnout. Jakmile oslábl vliv Velké Británie, začaly v oblasti vznikat samostatné státy jako Bahrajn, Katar a Spojené arabské emiráty (Burgrová, 2011, 188).

Vliv Velké Británie je v prostředí Kuvajtu patrný od konce 19. století. V roce 1899 byla mezi kuvajtským šejkem a Velkou Británií podepsána protektorátní smlouva, která vyžadovala britské svolení téměř pro všechna důležitá státní rozhodnutí. V období mezi první a druhou světovou válkou získal Kuvajt koncesi na těžbu ropy. V roce 1934 byla založena *Kuwait Oil Company*, která se měla o těžbu ropy starat⁶. V souvislosti s objevením a následnou těžbou ropy došlo v Kuvajtu k demografické revoluci. „Počet obyvatel města Kuvajtu stoupl z 10 – 12 000 (1910) na 75 000 (1937), 510 000 (1973) a 1 300 000 (1990). Urbanizace dosáhla 97%. Počet obyvatel státu podle sčítání dosáhl postupně 321 300 obyvatel (1961), 738 700 (1970), 1 370 000 (1980) a 2 143 000 obyvatel (1990), z nichž bylo 95% Arabů a zhruba polovina rodilých Kuvajťanů“ (Gombár, 2004, 67 – 68). V souvislosti s tak obrovským populačním nárůstem si Kuvajt vyžadoval jistou modernizaci země. Tehdejší emír ʿAbdalláh III. as-Sálím (1950 – 1965) se snažil modernizace Kuvajtu dosáhnout tím, že se snažil do Kuvajtu nalákat talentované cizince arabského původu, díky nimž mohla vládnoucí

---

⁶ KOC [nedatováno]. *Brief History of Kuwait Oil Company*, (<http://www.kockw.com/sites/EN/Pages/Profile/History/KOC-History.aspx>, 10. 4. 2014).

rodina začít navazovat obchodní aktivity, které do té doby byly vyhrazeny elitním obchodnickým rodinám. Dále emír budoval kuvajtskou vládu dosazováním jednotlivých členů dynastie *Ál Sabáh*. Těmito kroky emír Abdalláh III.as-Sálím centralizoval systém a utužil moc panovnických rodů (Gombár, 2004, 68).

S objevem nalezišť ropy se zvyšovalo i sebevědomí kuvajtských vládců, kteří toužili vyhlásit samostatnost Kuvajtu. Tento záměr se nakonec podařilo prosadit a Velká Británie umožnila Kuvajtu vyhlásit dne 19. června 1961 samostatnost. Ihned po získání nezávislosti byla suverenita nově vzniklého státu několikrát ohrožena ze strany sousedního Iráku, který si Kuvajt nárokoval jako historickou část svého území. Přesněji řečeno, Irák vnímal Kuvajt jako historickou součást své jižní provincie Basry (Bacik, 2008, 199).

Nejcitelněji byla suverenita kuvajtského státu ohrožena v roce 1990. Tehdy byl Kuvajt napaden a posléze anektován sousedním Irákem. Irácko – iránská válka, která skončila v roce 1988, režim Saddáma Husajna naprosto zruinovala. Irácký diktátor dlužil 15 miliard dolarů Kuvajtu a skoro stejně vysokou částku Saúdské Arábii. Saddám Husajn potřeboval nalézt vhodný zdroj příjmů, kterým by zaplnil státní kasu a zároveň splatil půjčky. Na ropu bohatý kuvajtský emirát představoval výborný zdroj příjmů, který ekonomicky vyčerpaný Irák potřeboval (Warbrick, 2014, 483). Invazi do Kuvajtu odsoudily západní mocnosti v čele s Organizací spojených národů, která prostřednictvím vydaných rezolucí (č. 660 a 661) vyzvala k okamžitému stažení iráckých jednotek z Kuvajtu. Na irácký režim Saddáma Husajna byly uvaleny politické i ekonomické sankce. Tato vojenská operace je známá také pod kódovým označením Operace pouštní bouře. Jejím výsledkem bylo v roce 1991 obnovení suverenity kuvajtského státu (Bouchal, 2011, 149).

4. 3 Politický systém Kuvajtu

Oficiálním názvem ropného emirátu je Stát Kuvajt (State of Kuwait), jehož státním zřízením je konstituční monarchie. Jako hlavní náboženství se v Kuvajtu udává Islám, úředním jazykem je arabština a za hlavní zdroj práva je považována šarí'a⁷. Ačkoliv Kuvajt oficiálně uvádí, že má demokratickou formu vlády, což je ostatně i napsáno v ústavě, nutí nás to zamyslet se nad pravdivostí tohoto tvrzení. Podle studie Polity IV Individual Country Regime Trends, 1946 – 2010⁸, která byla publikována v roce 2011, byl Kuvajt zařazen do kategorie států vykreslených červenou barvou. Červená barva značí, že demokratické prvky jsou v dané zemi ohodnoceny známkou -6 až -10, což je i na poměry Blízkého východu nízká hodnota. Na základě zjištěných informací, nemůžeme tedy o Kuvajtu hovořit jako o státu s plně demokratickými rysy. V této souvislosti je dle objektivních ukazatelů lépe Kuvajt zařadit spíše do kategorie autokratických států⁹.

Počátky legislativní moci jsou v tomto ropném emirátu spojovány s fungováním parlamentu. Kuvajtský parlament (Národní shromáždění, arabsky *madžlis-al umma*), byl právně zakotven ústavou z roku 1962. První volby do Národního shromáždění se pak konaly v roce 1963. Kuvajtský parlament je v oblasti Perského zálivu nejdéle přímo volenou institucí (Katzman, 2014, 2). Národní shromáždění je v Kuvajtu složeno z padesáti členů, kteří jsou voleni lidmi na čtyři roky v přímých volbách. Jelikož se členové vlády také stávají automatickou součástí Národního shromáždění, je oficiální počet kuvajtského jednokomorového parlamentu udáván jako šedesát šest (Crystal, 2007, 162). Činnost kuvajtského parlamentu byla v minulosti již několikrát pozastavena. Stalo se tomu tak mezi léty 1976 – 1981 a 1986 – 1992 a to na základě rozhodnutí emíra. Ten k tomuto opatření přistoupil po trvalých neshodách, které měl s poslanci parlamentu (Baaklani, 2014, 363).

---

⁷ BBC (2012). *Middle East – Country profil: Kuwait*. 29. 10. 2013 (<http://www.bbc.co.uk/news/world-middle-east-14644252>, 20. 4. 2013).

⁸ Marshall, Monty G. (2014). *Polity IV Individual Country Trends, 1946 – 2013. Polity IV Project: Political Regime Characteristics and Transitions, 1800 – 2013*. 6. 6. 2014 (<http://www.systemicpeace.org/polity/polity4.htm>, 10. 7. 2015).

Hlasovacím právem disponují všichni rodilí občané Kuvajtu, kteří umí číst a psát arabsky. Ženy se mohou voleb do Národního shromáždění účastnit až od roku 2005. Do té doby volební pravomocí nedisponovaly. Naopak z volebního procesu jsou vyškrtnutí příslušníci ozbrojených složek v Kuvajtu a lidi bez státní příslušnosti – tzv. Bidúni (o nich v další kapitole)¹⁰.

Jednotliví poslanci kandidují do Národního shromáždění jako nezávislí, protože v Kuvajtu nejsou povoleny politické strany. Namísto nich jsou v kuvajtském prostředí povolena neformální politická uskupení, kde se jednotliví poslanci sdružují. Mezi nejvýznamnější neformální uskupení patří například Lidový blok akce (PAB). Lidový blok akce je považován za liberální uskupení, které dominuje parlamentní scéně. Dále se jedná o Islámské ústavní hnutí, které se hlásí k Muslimskému bratrstvu (MB), Islámskou salafijskou alianci (ISA), což je konzervativní sunnitská formace. Mezi další neformální skupiny řadíme Národní islámskou alianci (NIA) a šiitskou Alianci míru a spravedlnosti (Burgrová, 2011, 192).

Celkově lze říci, že kuvajtský parlament disponuje v regionálním kontextu většími pravomocemi, než je tomu v ostatních monarchiích v Zálivu. Přestože se parlament nebojí zpochybňovat rozhodnutí vlády, konečné slovo je vždy na emírovi. Což ve výsledku poukazuje na to, že kuvajtské Národní shromáždění není zcela nezávislou a demokratickou entitou, která by mohla volně rozhodovat. V současnosti často dochází k rozporům mezi poslanci a vládním kabinetem. Tento hybridní politický systém, který je obsažen v ústavě, má za následek časté blokování hlasování. Tím se omezuje účinnost a akceschopnost dané instituce.

V kuvajtském prostředí je hlavním představitelem exekutivní moci emír, který je formální hlavou státu. Jeho pravomoce jsou zakotveny v ústavě z roku 1962. Mezi jeho nejvýraznější pravomoce rozhodně patří právo veta, kterým může zasáhnout proti jakémukoliv zákonu. Dále se do jeho práv řadí jmenování členů vlády. Ti jsou již tradičně vybíráni z řad vládnoucího rodu *Ál Sabáh*. Na emírovi také závisí výběr premiéra, kterého jmenuje jako hlavního představitele vlády. Emír je rovněž vrchním velitelem ozbrojených sil (Katzman, 2014, 1). Z pravomocí, které jsou přiznány emírovi, je jasně patrné, že je to on, kdo zastává v Kuvajtu tu nejvýznamnější funkci. Třetí složkou moci je po definování

---

⁸ BBC (2009). *Q & A: Kuwaiti elections*. 18. 5. 2009 (http://news.bbc.co.uk/2/hi/middle_east/8048684.stm, 20. 4. 2014).

legislativy a exekutivy moc soudní. Tato je v Kuvajtu zcela nezávislou institucí, která nepodléhá ani panovnické dynastii.

V poslední části kapitoly se budu stručně věnovat i kuvajtské panovnické dynastii *Ál Sabáh*, jejíž členové Kuvajtu vládou již od roku 1752.

Panovnický rod *Ál Sabáh* formálně uznával svrchovanost osmanského sultána. Má dvě rodové větve – *Ál Džábir* a *Ál Sálím*. Rod *Ál Sálím* je menší, a proto je tedy i méně početně zastoupen ve vládě. Tato rodová rozvětvenost je často sporem různých rodových intrik (Burgrová, 2011, 189).

5 Arabské jaro

V roce 2010 se na protest proti špatným životním podmínkám upálil tuniský prodavač zeleniny Muhammad Buazízí. Tento mladík tímto svým činem odstartoval sérii protestů, nepokojů a demonstrací, které zachvátily značnou část arabského světa a za krátkou dobu vedly ke svržení několika blízkovýchodních panovníků (Beránek, 2013,10). Následná panarabská bouře, která na přelomu let 2010 a 2011 propukla v Tunisku, je souhrnně označována jako *arabské jaro*. V první části této kapitoly se budu zabývat právě problematikou *arabského jara* a příčinami, které vedly k vypuknutí nepokojů. V další části práce se pak zaměřím na konkrétní protesty, týkající se Kuvajtu.

Jak už jsem podotkla v úvodní části této kapitoly, jako *arabské jaro* je označována série protestů, demonstrací a nepokojů, která začala v roce 2010 v Tunisku. Jakousi roznětku těchto nepokojů představoval čin mladého Tunisana Muhammada Buazízího. Ten se na protest proti špatným sociálním podmínkám upálil, kde se na protest proti špatným sociálním podmínkám upálil mladý prodavač zeleniny Muhammad Buazízí. Tento čin mladého Tunisana představoval jakousi roznětku nepokojů, která začala v Tunisku. Odtud se dále šířila po dalších státech severní Afriky (Alžírsko, Libye, Egypta). Pronikla i do oblastí Arabského poloostrova, kde především zasáhla země jako Jordánsko, Jemen a ropné monarchie. Nejcitelněji se však protesty projevíly v Sýrii. Intenzita demonstrací se v každé zemi lišila, což můžeme vidět na obrázku číslo jedna. Červenou barvou jsou vyznačeny ty státy, kde nepokoje přerostly ve válku (Libye, Sýrie a Jemen). Fialová barva patří státům, kde byly jednotlivé režimy svrženy (Tunisko, Egypt). Další státy jako Kuvajt a Bahrajn jsou vyznačeny hnědou barvou. Ta vysvětluje, že protesty, které v příslušných státech propukly, byly ze strany režimu potlačeny. Naopak mezi země, které byly revolucemi postiženy nejméně, řadíme bezesporu Alžírsko a Libanon. Tuto skutečnost lze vysvětlit tak, že oba státy mají pořád v živé paměti krvavou občanskou válku, která se odehrála v nedávné minulosti na jejich území. Stejně jako u Alžírsko a Libanonu pozorujeme slabší průběh nepokojů i v oblasti Perského zálivu. Státy Zálivu mají zaručenou daleko větší legitimitu od svého obyvatelstva, než je tomu v případě republik. Ropné monarchie díky tradici vládnoucích dynastií představují pro občany daleko přirozenější formu vlády než v případě prezidentů, kteří se do úřadů dostávali skrze vojenské převraty (Eichler, 2012, 46).

Důvody nepokojů byly v jednotlivých státech různé, avšak můžeme vysledovat část příčin, které byly pro téměř všechny státy stejné. Mnohé arabské režimy byly zkorumpované, nepopulární a čelily závažným ekonomickým a politickým problémům. Období autokratických režimů, které se etablovaly v řadě zemí v oblasti Blízkého východu už od padesátých let, po sobě zanechaly celou řadu problémů. Jednalo se především o masovou nespokojenost obyvatelstva s vládnoucími a často zkorumpovanými režimy. Jinak ale příčiny nepokojů v obou kategoriích států byly odlišné. U republik v severní Africe protesty vyvolala především univerzální touha po svobodě, rozsáhlá korupce a kumulace moci politických špiček. Vládcí byli v čele státu po celá desetiletí: Muammar Kaddáfí se ujal moci v Libyi v roce 1969, Alí Abdalláh Sálíh se stal prezidentem Severního Jemenu v roce 1978 a Husní Mubárak se dostal do prezidentské funkce v roce 1981 a byl po sobě pětkrát zvolen, ale nutno dodat, že volby probíhaly stejně jako v klasických autokraciích, provázely je výrazné manipulace (Gaus III, 2011, 81). Dalším evidentním katalyzátorem protestů je zhoršení ekonomické situace a zvýšení nezaměstnanosti (Müller, 2012,37). Došlo k nim v souvislosti s vypuknutím ekonomické krize v roce 2008. V důsledku této ekonomické krize se začaly zvedat ceny základních potravin, což ještě prohloubilo už tak špatné sociální podmínky civilního obyvatelstva. Navíc vládní režimy, snažíce se udržet svoji moc, začaly rušit sociální i dotační programy. Vedle již zmíněných důvodů protestů se na revolucích podepsala i samotná demografická situace v oblasti. Zhruba 60% obyvatelstva arabského světa se nachází pod hranicí 30 let. Mladých lidí mezi 15 a 21 lety, tedy v období, kdy začínají vstupovat na pracovní trh, je například v Tunisku 29 %, v Egyptě 30 % a v Libyi 34 % obyvatelstva. Navíc je potřeba zmínit obrovskou nezaměstnanost právě těchto mladých skupin populace. K nezaměstnaným také velmi často patří absolventi vysokých škol. To má za následek značnou frustraci mladých lidí, kteří i přes svoji kvalifikaci nemají před sebou dobré vyhlídky na solidní život. (Beránek, 2013, 13). Celkově lze říci, že všechny tyto příčiny, jako je kumulace moci a bohatství v rukou autokratických vládců, zhoršení ekonomické situace, zvýšení nezaměstnanosti a cen základních potravin, vysoká korupce a klientelismus politických systémů a konečně také represe ze strany vládnoucího režimu způsobily to, že lidé vyšli do ulic a volali po změně režimu. V závěru je nutné dodat, že to byli především mladí a vzdělaní lidé, kteří byli hlavní hybnou silou konfliktu a napadali politický status quo v zemi.

Obrázek 1: Intenzita protestů arabského jara v širším pojetí Blízkého východu

Zdroj: World Affairs Council Education Program under Summer Institute 2011 (2011). *Summer Institute 2011, Week Four (7/21): "Assessing the Arab Spring: A Cairo Perspective"*, (<http://wacfschools.wordpress.com/2011/07/28/summer-institute-2011-week-four-721-assessing-the-arab-spring-a-cairo-perspective/>, 20. 6. 2015).

5. 1 Průběh protestů v Kuvajtu

Díky přirozené legitimitě, která je odvozena z tradice panovnických rodů, nejsou protesty v ropných monarchiích zcela běžným jevem. V protestech *arabského jara* zažily pouze dvě země Perského zálivu četné demonstrace a nepokoje a to Bahrajn a Kuvajt. Ve většině států byly příčiny motivovány hlavně zhoršeným ekonomickým stavem země. To však pro ropné monarchie neplatí. Vzhledem k tomu, že nejchudší vrstvou jsou v těchto zemích cizinci a životní úroveň a celkové sociální zázemí občanů je na velmi vysoké úrovni, byly příčiny vypuknutí protestů motivovány jinými problémy.

Když se na počátku roku 2011 začaly šířit protesty po arabském světě, projevíly se nepokoje i v Kuvajtu. Na rozdíl od demonstrací v Egyptě se ty v Kuvajtu nesnažily svrhnout režim jako takový, ale měly za cíl spíše jen ústavní změny. Hnací silou protestů v Kuvajtu byli především mladí lidé pod 29 let, kteří toužili po moci, která by jim umožnila větší participaci na politickém procesu země. Tato mladá generace se tedy snažila rozrušit jakýsi systém pravomocí a výsad, jenž byl tradičně prisuzován panovnické dynastii *Ál Sabáh*. Za hlavní příčinu problémů je v Kuvajtu považován spor mezi zčásti voleným Národním shromážděním a vládou, kterou jmenuje emír (Ulrichsen 2012). Kuvajtský parlament disponuje v regionálním kontextu většími pravomocemi než je tomu v ostatních monarchiích v Zálivu. Přestože se parlament nebojí zpochybňovat rozhodnutí vlády, konečné slovo je vždy na emírovi. Což ve výsledku značí stejně relativně slabou pozici parlamentu. Díky tomuto hybridnímu politickému systému, kde se proti sobě staví zčásti volené Národní shromáždění a vládou, dochází k častému blokování hlasování. Tento nesoulad zapříčiňuje omezenou akceschopnost a vývoj země (Burgrová, 2011, 191).

V roce 2011 u příležitosti (50. výročí nezávislosti Kuvajtu a dvaceti let od irácké okupace) poskytl kuvajtský emír Sabáh IV. al-Ahmad al-Džábir dar každému občanovi ve výši tisíc kuvajtských dinárů (asi 3600\$) a navíc po dobu čtrnácti měsíců volný přístup k základním potravinám (Kamrava, 2012, 98). Tento dar se však na Bidúny – „lidi bez státní příslušnosti“^{11 12} nevztahoval. Jmenovaná skupina obyvatel byla zbavena svých práv na vzdělání, zdravotní péči, zaměstnání, nemá právo ani vlastnit řidičský průkaz. Mnozí Bidúni žijí v chudinských čtvrtích na okraji Kuvajtu, kde jsou často vystavováni nedodržování lidských práv. Když se v roce 2011 přelily demonstrace ze severní Afriky i do ostatních států, tak i kuvajtské Bidúni začali organizovat protesty. Tito demonstranti neusilovali o svržení režimu, ale spíše žádali ústavní reformy, které by jim přisoudily základní politická, ekonomická a společenská práva. Tisíce Bidúnů se shromažďovali na demonstracích, kde (nutno říci v poklidu) protestovali proti špatným sociálním podmínkám. Pokojné demonstrace byly velmi tvrdým způsobem potlačeny státními bezpečnostními složkami – tzv. pořádkovou policií. Tyto složky státu házely mezi Bidúny kouřové bomby a dokonce proti nim používaly slzný plyn. Mnoho dětí žen i mužů bylo zadrženo. V reakci na toto potlačení ministerstvo vnitra uvedlo, že se demonstranti dopouštěli tzv. „hanebných činů“¹³. Novela volebního zákona z roku 2006, rozdělila území kuvajtského státu na pět volebních obvodů po deseti poslancích. Do té doby bylo přitom území emirátu děleno dle platného zákona z roku 1981 mezi dvacet pět volebních obvodů. Hlavní inovací volebního systému z roku 2006 bylo, že každý kuvajtský občan, který měl hlasovací právo, disponoval pouze jedním hlasovacím lístkem namísto dosavadních čtyř. To znamená, že každý volič vybíral pouze jednoho kandidáta místo stávajících čtyř. Tato novela vyvolala pouliční protesty a vedla opozici k tomu, aby bojkotovala volby do Národního shromáždění, které se konaly v prosinci 2012. Opozice uvedla, že změny, které byly ustanoveny v rámci novely volebního zákona, nahrávají vládě, tedy panovnickému rodu *Ál Sabáh* a naopak znevýhodňují postavení opozice (MacDonald, 2013). Zajímavou paralelou s nastavením volebních obvodů v Kuvajtu je i obdobná situace v Jordánsku. I tam došlo k procesu machinace volebních obvodů za účelem zvýhodnit vládnoucí dynastii. V Jordánsku mají volební obvody v řídké obydlených oblastech přidělený nepoměrně vyšší počet mandátů, než je tomu u městského obyvatelstva. Volební

¹¹ „illegal residents“ (Affleck, 2012)

¹² „Bidúni“ – lidi bez státní příslušnosti, je skupina obyvatel, jenž má dle kuvajtských úřadů nálepku „neoprávněně pobývajících osob“. Tato skupina vznikla v souvislosti se zavedením zákona v Kuvajtu z roku 1959, který stanovoval parametry pro udělení kuvajtského občanství. Kuvajtské úřady se snažily identifikovat a zaregistrovat všechny obyvatele Kuvajtu. Nicméně mnoho obyvatel, zejména pak kočovníci na okraji Kuvajtu, kteří o novém zákoně nevěděli, nebo nebyli dostatečně gramotní, aby mu porozuměli, se nezaregistrovali, čímž vznikla ona skupina lidí bez státní příslušnosti – Bedoon (Affleck, 2012).

¹³ „shamul acts“

okresy ve městech jsou značně podprezentovány. Volební zákon nadprezentuje venkovské oblasti z toho důvodu, že tradiční kmeny, které se v této oblasti koncentrují, jsou tradiční oporou krále. Naopak městské volební obvody jsou již tradiční baštou Jordánců palestinského původu, kteří tíhnou k tomu, že volí politickou odnož organizace Muslimských bratří Frontu islámské akce (FIA) (Burgrová, 2011, 138).

Další epizodou, která rozdmýchala konflikt v Kuvajtu, byla informace ze září 2011, že dvě z největších kuvajtských bank vložily 92 000 000 \$ na účty dvou členů Národního shromáždění. Tento úplatek měl sloužit k tomu, aby byla zaručena loajalita opozičních zákonodárců směrem k vládě (Katzman, 2014, 5).

Pro ucelenější pohled čtenáře jsem předloženou práci obohatila o vyjádření jeho excelence Aymana Aladsaniho, velvyslance Státu Kuvajt. Ten odpovídal na dotaz, jestli se protesty v Kuvajtu projeví nějakým způsobem na politickém systému Kuvajtu. Jeho prohlášení můžeme de facto považovat i za oficiální postoj kuvajtského emirátu, protože velvyslanectví by mělo prezentovat zájmy své země v zahraničí: „Kuvajt má široké spektrum politických svobod, svoboda tisku a projevu jsou garantovány ústavou. Proces demokratizace se vyvíjí od osvobození Kuvajtu v roce 1991. Vývoj od té doby narazil na mnohé překážky, ale všeobecně vzato vývoj sestával z neustálých reforem a změn procesu. Kuvajt'ané se těší jedné z nejvyšších životních úrovní, kde HDP je sedmým nejvyšším na světě. Občanům je zajišťována velmi dobrá sociální péče včetně nejrůznějších sociálních programů, které jsou již tradičně na velmi vysoké úrovni. I když obyvatelé Kuvajtského emirátu neplatí žádné daně, tak se jim dostává politické participace v podobě volby do jednokomorového parlamentu. Tam můžou zvolit své zástupce. V parlamentu se za 23 let vystřídalo 15 vlád, což tedy bylo dávno předtím, než někdo očekával nějaké jaro. Arabské jaro mělo nepochybně vliv na ty vrstvy společnosti, které nebyly spokojené s rychlostí a hloubkou reforem. Nicméně díky existenci věrohodných institucí jako je parlament a spravedlivý soudní systém, bylo možné tyto protesty omezovat a tlumit tak, aby nezískaly takovou moc změnit směr, jakým se reformy vyvíjely. Jak už bylo výše zmíněno, reformy začaly dávno před arabským jarem. Tyto reformy zahrnovaly prohlubování procesu demokratizace a zvyšování životní úrovně. V kuvajtském prostředí se jedná o nepřetržitý a neustále pokračující proces“ (Aladsani, 2013)

14

---

¹⁴ „Kuwait enjoys a wide margin of political freedoms, freedom of press and expression is guaranteed by the constitution. The democratic process in Kuwait has been evolving since the liberation of Kuwait in 1991. Since then the evolution has encountered many setbacks but the general trend has been consistent in continuous

S vyjádřením jeho excelence Aymana Aladsaniho nelze zcela souhlasit. Jedním z důvodů je jeho vyjádření o demokratičnosti systému Kuvajtu. Jeho excelence ve výše uvedeném dopise zmiňuje, že kuvajtská ústava zaručuje široké spektrum svobod. Musím se však proti tomuto tvrzení vymezit, protože v praxi systém příliš demokratický není. Emír, jako představitel exekutivy v rukou kumuluje moc a má pravomoc na to, aby rozpustil parlament, pokud se mu na něm něco znelíbí. S dalším tvrzením jeho excelence o tom, že existence parlamentu byla jedním z faktorů, díky kterým se protesty neprojevíly v Kuvajtu tak silně, jako v ostatních státech tohoto regionu, také nelze úplně souhlasit. I když kuvajtský parlament disponuje většími pravomocemi, než je tomu například v ostatních ropných monarchiích (kuvajtský parlament je alespoň zčásti volen, tudíž jeho částečná legitimita přichází z dola), tak pořád není samostatně rozhodujícím orgánem. Poslední slovo je vždy na emírovi. Ten může Národní shromáždění rozpustit, pokud se mu něco znelíbí. Emír také vlastní právo veta, kterým může zrušit jakýkoliv zákon (Bacik, 2008,117). To značí relativně slabou pozici parlamentu. A právě protesty, které se v Kuvajtu objevily, volaly po rozšíření pravomocí parlamentu, a to bez jakýchkoliv zásahů vládnoucí rodiny.

Všechny tyto výše uvedené roznětky pomohly zažehnout politické protesty, které se na začátku roku 2011 projevíly v Kuvajtu. Ať už to byla změna volebního zákona z roku 2006, která vyvolala u opozice hlubokou vlnu nevole nebo korupce a klientelismus vládních špiček. Obecně můžeme říci, že hnacím motorem všech protestů byla především mladá generace lidí do 29let. Tato skupina chtěla prosadit ústavní reformy, které by posílily funkci parlamentu a naopak by snížily pravomoce vlády (potažmo vládnoucí dynastie). Jako významnou politickou změnu v důsledku *arabského jara* považují přijetí tzv. protikorupčního návrhu zákona. Ten byl přijat kabinetem v září 2011, v reakci na nařčení z uplácení a kupování si loajality parlamentu ze strany panovnické rodiny. Další výraznou změnou, které se opozici podařilo dosáhnout, byla rezignace kuvajtského premiéra Nassera al-Mohammeda. Odchod „královského“ premiéra znamená určitou politickou změnu, jež se pod vlivem protestů udála. *Arabské jaro* mělo do jisté míry vliv na život v Kuvajtu. Pod působením protestů se

---

reforms and alterations of the process. The Arab spring no doubt has had an effect on part of the society which were not content with the pace and depth of the reforms. However, because of the existence of credible institutions like parliament and a just judicial system, such protests remained limited and did not gather any momentum to significantly change the trajectory of the reforms. Kuwaitis enjoy one of the highest living standards, with the GDP/ capita being the 7th highest in the World. The citizens enjoy a very high standard of welfare and while there is no taxation, there is no representation, in a parliament that has forced the change of 15 governments in 23 years, long before anyone anticipated any spring. As mentioned above reforms have started long before anyone anticipated any spring. As mentioned above reforms have started long the „Arab Spring“, those included deepening the democratic process and rising the level of the living standards“.

zdůraznily nedostatky režimu, které opozice chtěla eliminovat. Demonstranti se hlavně zasazovali o zvýšení pravomocí pro parlament. Chtěli dosáhnout, aby z části volené Národní shromáždění fungovalo bez zásahů vládnoucí rodiny. Ačkoliv i tento ropný emirát zasáhly protesty, nebyly jejich důsledky pro kuvajtský režim tak destruktivní, jako tomu bylo například v Egyptě, Sýrii či Tunisku. Demonstranti, kteří vyšli do ulic, nechtěli rozvrátit celý režim.

6 Závěr

Cílem předkládané bakalářské práce bylo zmapovat dopady protestů *Arabského jara* na politickém systému Kuvajtu. Struktura práce se odvíjela od výše uvedeného cíle, to znamená, že nejdříve jsem vysvětlila, proč Kuvajt můžeme řadit mezi rentiérské státy a jaký politický systém v této zemi funguje. Zároveň byl věnován prostor popisu projevů *arabského jara* v Kuvajtu. S tím souvisí i výzkumná otázka, jestli tyto protesty vyvolaly nějaké změny v politickém systému tohoto ropného emirátu.

Abych mohla popisovat projevy *arabského jara* v Kuvajtu, bylo nutné nejprve charakterizovat samotný politický i společenský systém. Na základě charakteristických rysů Kuvajtu a jeho ekonomiky lze považovat tento stát za rentiérský. Mezi hlavní rysy patří odvozování hlavních vnitrostátních příjmů od zisků z ropy. Ropa je jednou z celosvětově nejžádanějších komodit, jejíž vlastnictví dokáže rentu opatřit vždy. Zároveň bohatá ložiska ropy zajišťují zemi významné postavení v blízkovýchodním regionu. Nutno ale poukázat, že do státní kasy plyne většina financí právě z prodeje ropy. Jedná se tedy o ekonomiku, jejíž příjmy jsou generované z renty, představovanou prodejem ropy. Díky ropě je Kuvajt schopen disponovat značným finančním kapitálem, který z části proudí i do sociálního systému. Pro Kuvajt je typické, že příjmy z renty, které rozděluje mezi obyvatelstvo, jsou nástrojem ke koupení jeho legitimacy. Aby byl tento proces naplněn, jsou kuvajtští občané zproštěni placení daní. V prostředí Kuvajtu, jakožto rentiérského státu, je tedy silně patrná povaha vztahu mezi státem a občany. Tento vztah má z velké části finanční povahu. Pokud má člověk kuvajtské občanství, dostává se mu od státu řady výhod. Tyto benefity, které občané od státu dostávají, vedou k vyjádření loajality vůči systému. Je tak možno zde hovořit o *společenské smlouvě* mezi státem a občany, kteří režimu udělují legitimitu, ačkoliv má jisté nedemokratické prvky. Přístup k rentě tedy pochopitelně znamená, že stát se nemusí občanům zpovídat a je tedy i hlavním ekonomickým hráčem. Jelikož disponuje významným finančním kapitálem, může si pod příslibem různých benefitů zavázat většinu společnosti a případně uplatit opoziční hlasy. V případě, že se občan začne stavět proti systému, nebo ho kritizovat, jsou mu ze strany státu zrušeny sociální výhody. V některých případech může dotyčný dokonce přijít o kuvajtské občanství. Pomocí těchto mechanismů je vynucována poslušnost vůči vládnoucí elitě. Z toho vyplývá, že renta je nástrojem pro vynucení loajality a poslušnosti k režimu. Loajalita k režimu je tedy zajišťována prostřednictvím redistribuce prostředků.

Na základě výše uvedených skutečností je možné tvrdit, že v Kuvajtu funguje korelace ropného bohatství a absence demokracie. Podle některých odborníků dokonce ropné bohatství zabraňuje uchycení myšlenky demokracie. Své tvrzení opírám o názory Michaela Rosse (Ross, 2005, 334 – 336), který uvádí, že ropné bohatství má jisté negativní účinky na kvalitu demokracie. Je nutné si však uvědomit, že renta je pouze jedním z aspektů, proč v Kuvajtu funguje forma vlády, která má jisté autoritářské rysy. Vliv má také to, že v Kuvajtu nikdy od nabytí nezávislosti nefungoval demokratický systém.

Jak bylo zmíněno, lze některé aspekty kuvajtského politického systému označit za autoritářské, ačkoliv je Kuvajt konstituční monarchií. Tyto aspekty se projevují zejména v oblasti exekutivy. V čele státu stojí emír, který má v exekutivním i legislativním procesu hlavní slovo, přestože se v systému vyskytuje jednokomorový parlament. Emír jmenuje premiéra, který má za úkol sestavit vládu. Ta je tradičně složena zejména ze členů královské rodiny. Je pravidlem, že i premiér pochází z vládnoucí dynastie. Členové vlády se automaticky stávají i členy parlamentu. Aby měl parlament legitimitu, je z části obsazován na základě výsledků voleb, které se pravidelně konají od roku 1963. Ačkoliv v zemi funguje zčásti volený parlament, není zde svoboda zakládání politických stran. Jako kompenzace je občanům dovoleno sdružovat se do neformálních politických uskupení. Tyto skutečnosti jako slabá pozice parlamentu a neexistence politických stran vedly k nespokojenosti řady občanů se stávajícím politickým systémem a jeho způsobem fungování. Některé občany znepokojovaly neustálé zásahy vlády do činnosti Národního shromáždění, které tímto pádem nefungovalo samostatně. Rovněž zákaz politických stran vedl k nespokojenosti a projevům nesouhlasu. Řada občanů by si přála větší svobodu v rámci politického systému a možnost jak ji získat spatřovala právě v protestech *arabského jara*.

Arabské jaro nemělo na politický systém Kuvajtu zdaleka tak zničující dopad jako tomu bylo například v Tunisku, Sýrii či Egyptě. Rozhodně to nebylo proto, že by tento ropný emirát byl více demokratickým systémem. Jedním z důvodů, proč protesty v Kuvajtu nepropukly tak silně je fakt, že díky obrovským příjmům z ropy se Kuvajtu vyhnuly socio-ekonomické problémy. Kuvajtští občané jsou totiž schopni akceptovat jistá politická omezení výměnou za pohodlný život a štedré sociální programy, které jim zprostředkovává kuvajtská vláda. *Arabské jaro* nebylo v této zemi o chudobě. Demonstranti, kteří vyšli do ulic, chtěli větší demokratické změny a reformy. Požadovali, aby Národní shromáždění rozhodovalo jako zcela nezávislý orgán bez ustavičných zásahů emíra. V praxi totiž funguje, že pokud je emír nespokojen, tak může parlament rozpustit. To je důvodem, že parlament nemůže nikdy

pracovat akceschopně, pokud mu neustále hrozí rozpuštění. Arabské jaro lze do jisté míry považovat za jistý katalyzátor mnoha snah o reformu stávajícího politického systému. Některé snahy se podařilo uskutečnit. V reakci na korupční aféru, do které byli zapleteni někteří členové parlamentu včetně tehdejšího premiéra, schválil kabinet novelu protikorupčního zákona. Když se tento korupční skandál dostal na veřejnost, tisíce lidí vyšlo do ulic. Opozice požadovala odstoupení premiéra. Ten se nakonec pod nátlakem veřejnosti a opozice svého mandátu vzdal. Tento krok je v kontextu kuvajtského politického systému velmi významným a lze ho také považovat za projev *arabského jara*. Jak již bylo výše zmíněno, *Arabské jaro* nemělo v Kuvajtu tak velké následky, jako například v Egyptě či Sýrii. Oproti třeba zmíněnému Egyptu je tu však jeden zásadní rozdíl. Kuvajt má také ropu, tedy prostředky, jež umožňují řadu zdrojů napětí mírnit. To však neznamená, že Kuvajt nestojí na křižovatce. Jeho politický systém neumožňuje činnost politických stran, což vede k vytváření bloků na základě rodových nebo náboženských aliancí, čímž se deformuje normální politický provoz. Tlak na to, aby politický systém byl otevřenější, a aby umožňoval větší participaci lidí spíše roste. Tedy: arabské jaro možná dorazilo i do Kuvajtu, ale tento stát je lépe než většina ostatních vybaven pro to, aby těmito peřejemi proplul.

Arabské jaro mělo jistý vliv na život v Kuvajtu. Pod působením protestů vyšly najevo nedostatky režimu, které opozice chtěla eliminovat. Ačkoliv Kuvajt zasáhly protesty, nebyly jejich důsledky pro režim destruktivní, jako tomu bylo v arabských republikách. Svě tvrzení zakládám na faktu, že Kuvajt je rentiéřským státem, který profituje ze svého ropného bohatství. Díky značným ziskům, jež plynou z renty, má Kuvajt dostatečné finanční prostředky na to, aby si mohl koupit loajalitu občanů a zároveň umlčet opozici. Je nutné si však uvědomit státní zřízení v Kuvajtu. Jedná se o konstituční monarchii, která se těší daleko větší legitimitě ze strany občanů, kteří vnímají monarchii, jako daleko přirozenější způsob vlády. Proto mohu na závěr uvést, že vření v Kuvajtu podkopává obecnou tezi, že arabské jaro je pouze o špatných sociálních podmínkách a o chudobě.

V průběhu psaní této práce jsem si uvědomila rozdílnost mezi ropnými monarchiemi v Zálivu a ostatními arabskými republikami. Tato převážně ekonomická diference měla dle mého názoru rozhodující vliv na míru intenzity demonstrací *Arabského jara*.

7 Seznam použitých zdrojů

Aladsani, A.: 2013. [Odpověď kuvajtského velvyslance v Praze na emailový dotaz autorky ze dne 11. 11. 2013].

Affleck, Dana (2012). Being “without” – Who are the Bidoon of Kuwait? *Right Now*. 9. 7. 2012 (<http://rightnow.org.au/topics/asylum-seekers/being%20%9Cwithout%20%9D-%E2%80%93-who-are-the-bidoon-of-kuwait/>, 10.7.2015).

Al-Sabah, Y. S. F. (1980). *The Oil Economy of Kuwait* (London: Kegan Paul International).

Baaklani, Abdo, I. (2014). Legislatures in the Gulf Area: The Experience of Kuwait, 1961-1976. *International Journal of Middle East Studies*. Vol. 14, No. 3, s. 359-379.

Bacik, Gokhan (2008). *Hybrid Sovereignty in the Arab Middle East. The Cases of Kuwait, Jordan, and Iraq* (New York: Palgrave Macmillan).

BBC (2009). *Q & A: Kuwaiti elections*. 18. 5. 2009 (http://news.bbc.co.uk/2/hi/middle_east/8048684.stm, 20. 4. 2014).

BBC (2012). *Middle East – Country profil: Kuwait* (<http://www.bbc.co.uk/news/world-middle-east-14644252>, 19. 3. 2013).

BBC (2012). *Middle East – Country profil: Kuwait*. 29. 10. 2013 (<http://www.bbc.co.uk/news/world-middle-east-14644252>, 20. 4. 2013).

Beblawi, Hazem (1990). „The Rentier State in the Arab World.“ In: *The Arab State*, ed.

Giacomo Luciani (Berkeley: University of California Press), s. 85 – 98.

Beblawi, Hazem – Luciani, Giacomo eds., (1987). *The Rentier State* (London: Croom Helm).

Beránek, Ondřej ed. (2013). *Arabské revoluce. Demokratické výzvy, politický islám a geopolitické dopady* (Praha: Academia).

Bouchal, Martin (2011). Irák. In: Ježová Michaela – Burgrová Helena eds., *Současný Blízký Východ* (Brno: Barrister & Principal), s. 147 – 161.

Burgrová, Helena (2011). Jordánsko. In: Ježová Michaela – Burgrová Helena eds., *Současný Blízký Východ* (Brno: Barrister & Principal), s. 134 -146.

Burgrová, Helena (2011). Státy Zálivu. In: Ježová Michaela – Burgrová Helena eds., *Současný Blízký Východ* (Brno: Barrister & Principal), s. 188 – 201.

Crystal, Jill (2007). Eastern Arabian States: Kuwait, Bahrain, Qatar, United Arab Emirates and Oman. In: Long, David. E. – Reich, Bernard – Gasiorowski, Mark eds., *The Government And Politics Of The Middle East And North Africa* (USA: Westview Press), s. 153-196.

Crystal, Jill (1992). *Kuwait: The Transformation of an Oil*. (Boulder, CO, and Oxford: Westview Press).

Crystal, Jill (1995). *Oil and Politics in the Gulf: Rulers and Merchants in Kuwait and Qatar*. (Cambridge: Cambridge University Press).

Eichler, Jan (2012). Arabské jaro a politika Západu vůči islámskému světu. In: Loužek, Marek ed., *Arabské jaro rok poté. Naděje, nebo zklamání?* (Praha: Centrum pro ekonomiku a politiku), s. 45-50.

Fuchs, Kamil CSc., prof. Ing. Ján Lisý, Ph.D. [nedatováno]. John Stuart Mill – vyústění vývoje anglické klasické politické ekonomie. *Dějiny ekonomického myšlení. Od antického myšlení do marginalistické revoluce v ekonomii*. Dostupné z : <http://is.muni.cz/elportal/estud/esf/js08/dejiny/web/index.html>, 10.7.2015

Gombár, Eduard (2004). *Kmeny a klany v arabské politice* (Praha: Karolinum).

Herb, Michael (2005). No Representation without Taxation? Rents, Development, and Democracy. *Comparative Politics*, Vol. 37, No. 3. s. 297 – 298.

Katzman, Kenneth (2014). Kuwait: Security, Reform, and U. S. Policy. *Congressional Research Service*. s. 1-31.

KOC [nedatováno]. *Brief History of Kuwait Oil Company*, (<http://www.kockw.com/sites/EN/Pages/Profile/History/KOC-History.aspx>, 10. 4. 2014).

KPC [nedatováno]. *KPC at a glance*, (<http://www.kpc.com.kw/AboutKPC/KPCatGlance/default.aspx>, 1. 3. 2014).

Kuwait Petroleum Corporation. *Kuwait Oil History* (<http://www.kpc.com.kw/AboutKPC/KuwaitOilHistory/default.aspx>, 19. 3. 2013).

Luciani, Giacomo, ed. (1990). *The Arab State* (Berkeley: University of California Press).

Mahdavi, Hussein (1970). The Patterns and Problems of Economic Development in Rentier States: „The case of Iran,“ in M. A. Cook, ed., *Studies in economic of the Middle East* (London: Oxford University Press).

Marshall, Monty G. (2014). Polity IV Individual Country Trends, 1946 – 2013. *Polity IV Project: Political Regime Characteristics and Transitions, 1800 – 2013*. 6. 6. 2014 (<http://www.systemicpeace.org/polity/polity4.htm>, 10. 7. 2015).

Müller, Zdeněk (2012). Když Arabové volají po demokracii. In: Louže, Marek ed., (Praha: Centrum pro ekonomiku a politiku), 37-44.

Ponížilová, Martina (2011). Blízký východ. In: Cabada, Ladislav – Šanc, David eds., *Panregiony ve 21. století. Vývoj a perspektivy mezinárodních makroregionů* (Plzeň: Aleš Čeněk), 112-141.

Ross, Michael L (2001). “Does Oil Hinder Democracy?” *World Politics*. 53 s. 325 – 361.

Ulrichsen, Kristian Coates (2012). Kuwait: Political Crisis at critical juncture. *BBC*. 22. 10. 2012 (<http://www.bbc.com/news/world-middle-east-20026581>, 20. 4. 2014).

Warbrick, Colin (2014). The Invasion of Kuwait by Iraq. *British Institute of International and of international and Comparative Law*. Vol. 40, No. 2 s. 482-492.

Wessel, R. H. (1967). A Note on Economic Rent. *American Economic Review*, 57 (5), s. 1221–1226.

World Affairs Council Education Program under Summer Institute 2011 (2011). *Summer Institute 2011, Week Four (7/21): “Assessing the Arab Spring: A Cairo Perspective”*, (<http://wacsfschools.wordpress.com/2011/07/28/summer-institute-2011-week-four-721-assessing-the-arab-spring-a-cairo-perspective/>, 20. 4. 2014).

8 Resumé

Potential thesis focuses on rentier states political system, with particular stress placed on Kuwait. The first part of thesis is theoretical. The author defines terms rent or rentier state. Further, the thesis analyses the correlation of oil and the lack of democracy in the countries of the Persian Gulf. Oil is mentioned as a key factor that affects both the economic and the political life and has a major influence on the functioning of the entire Kuwaiti society. Since majority of state income is derived from rents generated by oil, Kuwait can be considered a typical example of rentier state. This thesis is aiming at describing the protests within so called "Arab spring". The research of the thesis focuses on demonstrating if the impact of the protest became evident and if they affected anyhow Kuwait's political system. Protest, which broke within 2011 - 2012 period in Kuwait, were motivated by other causes than for example in states of North Africa. Kuwait didn't experience mass demonstrations, which toppled regimes in Tunisia and Egypt. Opposition forces in Kuwait, specifically young generation demanded constitutional changes, which would guarantee bigger share to participate in the political process in Kuwait to public.